

- 6.Постовий В.Г. Національна ідея в освіті й вихованні національно свідомої особистості /В.Г.Постовий // Освіта і управління. – 2007. – Т.10, № 1. – С.89 - 97.
- 7.Черниговская земская газета. – 1917. – №21. – С.4.
- 8.Шраг І.Автобіографія /Ілля Шраг //Наше минуле. – 1919. – № 1 - 2. – С.135.
- 9.Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї /П.М.Щербань. – К.: Культурол. ПП “Борівітер”, 2000. – 260 с.

УДК 374,7 (498)

Маріуц І.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультет психології, аспірантка

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ РУМУНІЇ.

Стаття присвячена аналізу історичного досвіду становлення і розвитку системи освіти Румунії з часів заснування до сучасності. Простежується зв'язок між загальним станом освіти та соціально-політичною і економічною ситуацією в країні. Виокремлено та описано основні періоди розвитку системи освіти в Румунії.

Ключові слова: *освіта Румунії, періоди розвитку освіти, освітня реформа, освіта національних меншин.*

Статья посвящена анализу исторического опыта становления и развития системы образования Румынии со времен основания до современности. Прослеживается связь между общим состоянием образования и социально-политической и экономической ситуацией в стране. Выделены и описаны основные периоды развития системы образования в Румынии.

Ключевые слова: *образование Румынии, периоды развития образования, образовательная реформа, образование национальных меньшинств.*

The article analyzes the historical experience of formation and development of Romanian educational system from foundation to present time. Traceable link between the general state of education and socio-political and economic situation in the country is followed. Allocated and describes the major periods of development of the educational system in Romania.

Keywords: *Romanian Education, periods of education, educational reforms, education of minorities.*

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства, коли виникають численні культурологічні зв'язки, відбувається перерозподіл ціннісних орієнтирів і мотивацій у системі освіти. Однією з ознак сучасного освітнього середовища є взаємодія та взаємовплив багатьох освітніх середовищ, використання інноваційних знахідок однієї країни в освітньому просторі інших країн. На нашу думку для організації системи освіти України корисним є також досвід Румунії, оскільки упродовж останнього десятиріччя Румунія наполегливо наближається до європейських стандартів.

Постановка проблеми. Проблема полягає в тому, що становлення і реформування середньої і вищої освіти Румунії, як розвиненої сусідньої держави не достатньо досліджена.

Окремі дані про становлення і реформування середньої і вищої освіти Румунії містяться в роботах таких вітчизняних вчених: Георгеску Д., Пелейд І., Себкова Х., Марга А., Крісан О.; та праці таких румунських вчених: Корка М., Сільвія Флоаря та ін.

Аналіз науково-педагогічної літератури, статей, монографій, результатів досліджень, що досліджували дану проблему дав можливість нам виокремити 5 періодів становлення та реформування середньої та вищої освіти в Румунії. Зупинимося на характеристиці кожного з них.

Метою даного дослідження є аналіз становлення і реформування середньої і вищої освіти Румунії.

Аналіз науково-педагогічної літератури, статей, монографій, результатів наукових праць вчених, що досліджували дану проблему дав можливість нам виокремити 5 періодів становлення та реформування середньої та вищої освіти в Румунії. Зупинимось на характеристичі кожного з них.

Потрібно відзначити, що в досліджуваній період Румунія поділялася на три політичні формації: Молдавію або Волощину (країна між Карпатами і Дністром; назва східної частини - Бессарабія), Валахію або Мунтенію на півдні і Трансильванію на заході. Об'єднання двох перших відбулося 1859 році (під назвою «Румунія»), усіх трьох - 1918 році.

Протягом *першого* періоду основною була релігійна освіта. Грецька та латинська мови були домінуючими у навчанні. А вже протягом 1561-1563 роках господар Молдовського князівства Йоан Якоб Гераклід заснував Латинський Коледж у місті Котнар, неподалік Ясс. Його можна вважати першим вищим навчальним закладом в Румунії. У Валахії історія вищої освіти починається ще в кінці 17 століття, коли її правитель Костянтин Бринковяну заснував Княжу Академію в Бухаресті «Academia Domnească de la București» в 1694 році. Освіта була доступною лише грецькою мовою. Нарешті, в 1707 році, молдовський господар Антіох Кантемир засновує Княжу Академію в Яссах, установу аналогічну Князівській Академії у Бухаресті. У 1776 році Олександр Іпсіланті, (1792 — 31 січня 1828) — господар Валахії, ввів нові курси в Академії. З того часу, в ній почали вивчати французьку та італійську мови. Також доступними були приватні уроки. Обидві академії припинили існування в 1821 році, але на заміну їм були створені аналогічні Румуномовні установи - Коледж Святого Сави та Академія Міхайляна.

На території правління династії Габсбургів у 1786 році в м.Сібіу, була заснована школа Божественності. Тут викладали випускники теологічних курсів. У 1844 Богословсько-педагогічна школа була приєднана до юридичної академії, заснованої німецькою діаспорою. У 1887 році академію розформували. Крім того у Трансильванії була також побудована мережа нижчих шкіл (у тому числі у великих селах) і середніх шкіл (гімназій). Викладання, як правило, здійснювалось мовою більшості населення в цьому регіоні (в основному угорською та німецькою у великих містах, а також румунською та угорською, в невеличких містах) для нижчих шкіл (як правило, в перші два роки), а потім на латині або німецькою у вищих школах. Протягом усього періоду найвищий рівень грамотності зафіксовано у Трансильванії і Буковини, а також письмова румунська (та письмова угорська і німецька) в даних регіонах досягли достатнього рівня. Багато хто з румунських письменників того часу, таких як Йоан Славічі або Міхай Емінеску, навчалися та починали свій творчий шлях в цих регіонах. Така ситуація тривала до 1867 року, коли влада над Трансильванією була передана Угорщині у новоствореній Австро-Угорщині, більшість румунських та німецьких шкіл закрили, угорська стала основною мовою в адміністративній сфері спілкування, також були закриті більшість румунських культурних організацій. Поступово, протягом 1870-х і 1880-х років вони відновили функціонування, в основному, як приватні організації, а іноді й як нелегальні організації. Як правило, їх відносили до румунських культурних груп, таких як ASTRA як такі, що продовжують пропонувати освіту румунською мовою[1].

У Валахії освіта на початку 19-го століття була дезорганізованою і обмеженою, та носила релігійний характер. Вища освіта в свою чергу була організована в так званих семінаріях. Однак, ситуація покращилася протягом 1830 – 1840 років: з'явилися школи засновані муніципалітетами та державою відповідно до регламенту та людьми із заможних родин, що отримали освіту за кордоном (найпопулярніші - Париж і Відень). Паралельно зросла кількість культурних організацій котрі пропонували освітні послуги, що сприяло створенню інтелектуального ядра, яке визначатиме румунську політику 19-го століття. Останні залишки турецької та грецької освітніх традицій зникли, на зміну яким прийшли французькі тенденції. У 1860-х після об'єднання Румунії правитель Об'єднаних Князівств Румунії Олександру Іоан Куза (Alexandru Ioan Cuza sau Alexandru Ioan I) вперше впорядкував систему освіти, створив чіткі рамки в освіті шляхом проведення освітніх реформ, які передбачали: обов'язкове чотирирічне навчання в школі; організацію світських шкіл; отримання вищої освіти відкриттям нових вузів: школа названа на честь видатного діяча румунського Просвітництва Георга Лазера в Бухаресті (зараз *Colegiul Național "Gheorghe Lazăr"*) перші два університети в Яссах в 1860 році і в Бухаресті в 1864 році. Реформа 1862 року дозволила встановити єдину систему освіти на всій території новоствореної Румунії.

Освіта *другого* періоду - кінця 19 і початку 20 століття розвивалася згідно реформ, які проводилися в країні. Зокрема 1880-ті роки відзначені реформами міністра освіти Спіру Харета (математик, астроном, міністр освіти Румунії, політик) який створив нову програму реформування освіти та її модернізації. Його програма була сумішшю освіти та державного будівництва - дуже успішною формулою у впровадженні грамотності в сільській місцевості. Схема створена С. Харетом супроводжувалась відкриттям великої кількості сільських шкіл (іноді це було не більш, ніж кімната з вчителем, класною дошкою, картою і прапором). Також під його керівництвом реорганізовано навчальні програми старшої школи, щоб забезпечити її збалансовану і сучасну систему, і створити основу Румунської вищої технічної освіти. Система реформування освіти Спіру Харета була настільки успішною, що багато шкіл в Румунії носять його ім'я до тепер та його ім'я продовжує бути пов'язаним з сучасною освітою [2].

Протягом *третього* періоду (між 1918-1949 роками) існували дві проблеми, які підлягали нагальному вирішенню. По-перше, інтеграція не менш ніж чотирьох різних систем освіти - до Румунії, приєдналася Буковина, Трансільванія і Бессарабія, а по-друге, необхідність індустріалізації і модернізації суспільного устрою. Міністр Костянтин Анджелеску відіграв істотну роль у формуванні системи освіти Румунії повоєнних років. Освітня модель Спіру Харета збереглася, а австрійська та угорська системи, поширені у Трансільванії і Буковині були відкинуті. До 1941 року існували відмінності в предметах і типах освіти одержаної в місті та сільській місцевості. Вони були адаптовані до виду діяльності, якою студенти повинні займатися після закінчення навчального закладу. Відмінності були досить помітними, тому у міських школах могли вимагати від дітей, які перевелися з сільських шкіл до міста, додаткового року навчання в сільському навчальному закладі для адаптації. Вищі школи також пройшли процес модернізації. Зокрема класичну освіту суттєво спростили, сучасна і класична мови об'єдналися, також відбулось покращення технічної освіти що значно збільшило число підготовлених спеціалістів та робітників на заводи, побудовані по всій країні.

Елемент національно-державного відродження був досить потужним та глибоким на даному етапі. Державне будівництво сприймалося в основному в

етнічному сенсі, більше ніж у цивільному - румунська етнічність використовувалась протягом даного періоду як синонім до нації, що відображає систему освіти. Незважаючи на діаспору, яка складала значну частку меншості, можливості для навчання будь-якою іншою мовою крім румунської були досить обмеженими. Крім того, Георге Анджелеску (1839-1915, румунський генерал, учасник російсько-турецької війни, військовий міністр Румунії в 1882) чітко зазначив, що за прапором і картою кампанії Спіру Харета, викладання історії та географії має відображати процес національного будівництва. Рівень грамотності стрімко зростав, підвищилася частота відвідуваності навчальних закладів і стала у три рази вищою ніж в 1907 і 1937 роках, а рівень неписьменності в Румунії серед 13-19 літніх значно знизився. Так, наприклад в 1930 році неписьменних у Банаті скоротилася до 18%. В найгіршому становищі був регіон Бессарабія 54% неписьменних, при середньому показнику по країні близько 30%. [3]. Грамотність серед дорослого населення залишалася на низькому рівні протягом усього періоду, особливо серед жінок, що у відсотковому співвідношенні складало 39%, тоді як у чоловіків рівень грамотності сягав близько 84% [3].

Фашистська диктатура і Друга світова війна в значній мірі залишила свій слід на румунській системі освіти. Багато професорів університетів було вбито або примусово відсторонено від діяльності. Проте радянська окупація принципово змінила румунську систему освіти, перетворивши її з ліберальної французької на клон радянської сталінської системи освіти.

Четвертий період між 1945-1990 роками можна розділити на три етапи, що ґрунтуються на трьох реформах. Перша реформа відбулася в 1948/1949 роках, яка започаткувала копію системи освіти СРСР на той час, друга реформа 1958 року поступово лібералізувала багато сегментів системи освіти, а третя реформа 1972 року, знову обмежує систему освіти і приводить її у відповідність до вимог партії притримується на основі ідеологічної лінії. Роки цих реформ відповідають приблизно рокам змін, що відбувалися в румунському суспільстві.

На першому етапі четвертого періоду (1949-1958-х років) вся система національної освіти Румунії була під контролем комуністичної партії Румунії за підтримки Радянського Союзу. Освіта розглядалася комуністичним урядом в якості важливого інструменту для управління людьми і створення "нової людини". Реформи 1949 року відіграють істотну роль у руйнуванні старої системи і створення нової. По-перше, велика кількість викладачів та професорів були арештовані або вбиті, а менш кваліфіковані, але більш сумирні кадри залишалися працювати. Класичний поділ між технічними, класичними та професійно-технічними училищами був ліквідований повністю - школи стали триланковими установами (молодші школи, середні школи і університети), забезпечуючи ідентичну освіту для всіх. Більшість університетів були розформовані у рядові технічні інститути. Всі приватні школи закрили, а релігійна освіта перейшла під нагляд держави. Введені нові предмети, наприклад, російська мова стала обов'язковою на всіх рівнях навчання, в той час як французьку було ліквідовано, "науковий" атеїзм замінює релігію, а предмет вивчення всього радянського став розповсюдженим явищем. Більшість соціальних наук були повністю придушені: соціологія була майже заборонена, психологія, право та філософія реформовані на основі сталінської догми. Критичне мислення, було замінене запам'ятовуванням і заучуванням - навіть у технічних дисциплінах, так як критика могла бути дуже небезпечною. Цензура мала широкий вплив. "Здорове походження" (що не належить до багатих або раніше впливових сімей) стало основним критерієм для прийому до

навчання в престижні школи та вищі навчальні заклади. Обов'язкова шкільна освіта продовжилась до 7 років, а комуністична партія брала активну участь у навчальному процесі зі створення партійних організацій на території шкіл (таких, як піонери та союз робітничої молоді). Образ жорсткого догматичного викладача без будь-яких символів, який користується слабкістю своїх студентів був актуальним на той час - наприклад були дозволені тілесні покарання навіть на початку 1990-х. Проте, і в даній ситуації відбувся певний прогрес, типовий для тоталітарних режимів: по-перше рівень базової грамотності підвищився (серед дорослих до 90%), по-друге, поширилося співробітництво в освіті, та по-третє, покращився рівень освіти національних меншин (особливо Угорської) [4].

Вибір студентів в цей період показує повну зміну в системі. Найбільш політизованими були такі спеціалізації: право, економіка, бізнес. Вони були досить популярні до 1945 року, а потім майже зникли (лише 12,5% студентів, які відвідували ці спеціалізації в 1955 році, в порівнянні з 28% в 1948 році), тоді як інтерес до технічних дисциплін (які найменше постраждали) значно зріс (з 26% до 49%) - ситуація, яка влаштувала уряд налаштований на прискорений курс на індустріалізацію.

У 1960-і роки, а це другий етап четвертого періоду країну охопила хвиля лібералізації. З'явилися модерністські та нео-модерністські тенденції представлені творами таких письменників як Микита Станеску, Марін Сореску. Вони стають не тільки популярним, але і включені в навчальні матеріали. Відновлено вивчення іноземних мов, спочатку французької, пізніше англійські, іспанські та німецькі. Святкування Різдва було відновлено після демонстрації студентів в 1961 році. З'явилися студентські журнали, студентські клуби. Повернулася традиційна структура в галузі освіти. Обов'язкова шкільна освіта була продовжена до 8 років. Класична і професійна школи знову стали доступними, непопулярні предмети були вилучені. Тим не менш, вплив партії пустив глибоке коріння і в 1970-і роки система занепадає, а також контроль і репресії ще мали місце. Отже дана система освіти була ще далекою від вільної.

Третій етап датується 1972 роком, із започаткуванням реформ, які збіглися з націоналістичною ідеєю генерального секретаря ЦК Румунської компартії (РКП) Ніколая Чаушеску. Вивчення іноземних мов знову стало обмеженим соціальними науками, і нова система освіти зумовлювалась націоналістично-соціалістичним реалізмом. Прославляти партію і лідера стало нормою, портрети лідера з'являлися у всіх аудиторіях, студенти були змушені брати участь в урочистостях прославляючи Румунію і Чаушеску. Можливість навчання за кордоном була обмеженою, класичні програми замінювались промисловими. Крім того, з погіршенням стану економіки в 1980-х роках студенти були направлені на сільськогосподарські роботи, а деякі навіть брали участь у будівництві каналу Дунай - Чорне море.

У цей період найбільше постраждали національні меншини через захоплення націоналізмом. Не зважаючи на те, що угорське співтовариство було найбільшою меншиною в Румунії, воно повністю втратило можливість навчання угорською мовою у вузах і школах. Після 1956 року жодний університет не мав навчальної програми мовою національних меншин, більшість німецьких та угорських шкіл закрили в 1970-х і 1980-х роках. Це призвело до орієнтації на технічну освіту, але через нестачу інвестицій та відсутності контактів із зовнішнім світом, вона сильно страждає від відсутності якості та досвіду. Проте тоталітарний режим ретельно маскував цю некомпетентність шляхом спроб участі у академічних конкурсах між студентами, які всіляко віталися [5].

Після 1990 року починається *п'ятий* період становлення румунської освітньої системи. В 1997 році Румунія підписала Лісабонську конвенцію про взаємне визнання європейськими країнами академічних кваліфікацій, і стала учасником Болонського процесу. У всіх країнах Східної Європи у цей час відбулося багато змін, які виникли після провалу комуністичного режиму. Румунська освіта перенесла багато змін, оскільки саме з неї почалася деполітизація 1990 року. Однак за 17 років відсутності стабільності і консенсусу відносно того, якою повинна бути освіта, кожен рік приносив істотні нововведення, які кілька разів скасовували. Конкретні зміни відбулися лише коли відмінили іспити у початковій школі. До 1999 року, це був комплексний іспит одночасно випускний зі школи та вступний до вищого навчального закладу, відомий як "admitere", що складався з румунської мови та математики, який згодом був замінений в тому ж році іншим іспитом, відомим як «*Capacitate*» (випускний іспит, що включає такі предмети: румунську мову, математику, історію та географію).

У 2001 році процес здачі випускних іспитів у середній школі був комп'ютеризований. Крім того, у 2004 році іспит «*Capacitate*» замінений серією тестів для комп'ютеризованої системи, відомої як *Teste Nationale* (національні тести), що у свою чергу замінили систему безперервного оцінювання в 2007 році. Ці реформи були поверхневими та не задовольняли потреб учнів.

За перші 8 років цього періоду постала проблема недостатнього фінансування. Заробітна плата стає дуже низькою і відповідно погіршуються міжособистісні відносини в педагогічних колективах. Однак, навіть з поліпшенням фінансування освіти в країні, починаючи з 2001-2002 років через відсутність реформ, заробітна плата залишалася низькою. Якість освіти бажала бути кращою, водночас рівень формалізму залишався достатньо високим, а всі реформи, що проводилися носили поверхневий характер. Так, у період між 1998 і 2000 роками середній бюджет на освіту складав 3,5% від ВВП: на початкове навчання - 52,1%, 22,1% на середню освіту, і тільки 9,6% на вищу освіту. Як ми бачимо, що тільки невелика сума витрат припала на вищу освіту. Говорячи про Румунію ми можемо помітити поступове збільшення коштів на середню і вищу освіту. Однак у 2007 році, бюджет на освіту склав 5,2% від ВВП, але більша частина її марно була витрачена на підтримку так званих "безрезультатних навчальних закладів". У 2007 році аналіз президентської комісії, викликаний низькими результатами європейського тестового оцінювання привів до висновку, що "система освіти Румунії потребує радикального реформування у відповідності стандартам якості" [6].

Певне поліпшення викликало відкриття приватних університетів. Проте деякі з них надавали не якісні освітні послуги, крім того, зафіксовані випадки торгівлі дипломами. Навчання коштувало приблизно 350-500 € на рік, але відповідних знань студенти не отримували. Дипломи традиційно видавалися після 4-5 років навчання. Значним покращенням ситуації стала повна автономія університетів, яким стало легше вирішувати ці проблеми. Однак актуальним завданням залишалося вирішення дефіциту та надлишку робочої сили, оскільки ринок праці виявляв високий рівень нестабільності в 1990-х роках. Це стосувалося інженерних спеціальностей, правників, політологів, психологів, програмістів. Інше покращення в освіті стосувалося національних меншин. На даний момент існує повна система освіти угорською мовою (шкільні класи, вузи і кафедри в державних та приватних університетах), освіта (як правило, класи в молодших і середніх школах) німецькою, російською, болгарською, чеською, сербською, турецькою та українською мовами.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши історичний аспект становлення і реформування середньої і вищої освіти Румунії помітно простежується зв'язок між загальним станом освіти та соціально-політичною і економічною ситуацією в країні. Можемо спостерігати, що ХХ століття є дуже важливим етапом, в ході якого були закладені основи для сучасної освіти та навчання, на рівні європейських стандартів. А входження Румунії в європейський освітній простір сприяло реалізації реформ Болонського процесу.

Література

1. Birzea, C. (1996). Educational Reform and Power Struggles in Romania. *European Journal of Education*, 31:1.
2. *Constitutia României* [Constitution of Romania], Retrieved from: <http://www.cdep.ro/pis/die/site.page?id=339&idl=2>
3. Institutul National de Statistică (INS) [National institute of statistics], (2010). *Anuarul Statistic al României* [Statistical yearbook of Romania]. Bucharest: INS.
4. *Lucian Blaga University of Sibiu (LBUS)*, (2004). *The Charter of Lucian Blaga University of Sibiu*. Retrieved from: http://international.ulbsibiu.ro/obj/documents/carta_ulbs_en.pdf
5. Nicolescu, L. and Korka, M. (2007). *Romania. The Rising Role and Relevance of Private Higher Education in Europe*. Wells, P.J., Sadlak, J., and Vlasceanu, L. (Eds.). Bucharest: UNESCO-CEPES, 2007; Cluj-Napoca: Presa Universitara Clujeana, 351 pp.
6. Sadlak, J. (1991). The Use and Abuse of the University: Higher Education in Romania 1860-1990. *Minerva*, 29(2)

УДК 37.013.43:168.592

Медведєва В.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультет психології аспірант кафедри педагогіки

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОСВІТА: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ В ПОГЛЯДАХ ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ.

В статті розглянуто проблему становлення та розвитку культурологічної освіти в поглядах американських та європейських фахівців в сфері педагогіки та філософії, проаналізовано особливості та відмінності в розумінні понятійного апарату складових культурологічної освіти.

Ключові слова: освіта, культурологія, культурологічна освіта.

В статье рассмотрена проблема становления и развития культурологического образования во взглядах американских и европейских специалистов в области педагогики и философии, проанализированы особенности и различия в понимании понятийного аппарата составляющих культурологического образования.

Ключевые слова: образование, культурология, культурологическое образование.

The paper considers the problem of formation and development of cultural education in view of American and European experts in the field of education and philosophy, the peculiarities and differences in understanding the conceptual components of the apparatus of cultural education.

Keywords: education, cultural studies, cultural education.

Актуальність. Осмислення проблем освіти в широкому соціально-культурному контексті є одним із найважливіших завдань сьогодення. Сучасні вчені прагнуть досягнути загальнокультурний сенс масштабних процесів глобалізації,